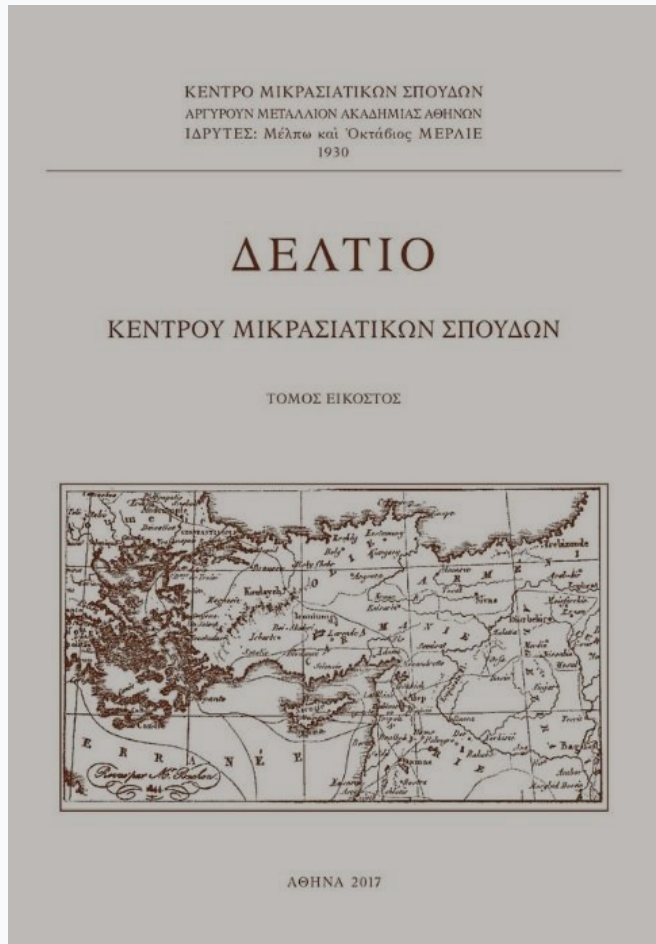

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 20 (2017)

Τò έργο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Αλέξης Αλεξανδρής

doi: [10.12681/deltiokms.26137](https://doi.org/10.12681/deltiokms.26137)

Copyright © 2021, Αλέξης Αλεξανδρής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αλεξανδρής Α. (2021). Τò έργο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 20, 283–292. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.26137>

Αλέξης Αλεξανδρός

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ*

Κατά τη διάρκεια των πρώτων δύσκολων χρόνων που ακολούθησαν τη Μικρασιατική καταστροφή και το ξεκλήρισμα των Ελλήνων της Ανατολής, ο προσφυγικός πληθυσμός έδωσε σκληρό αγώνα φυσικής επιβίωσης στη νέα του πατρίδα. Με την ολοκλήρωση όμως της πρώτης δεκαετίας παρατηρείται τάση συσπείρωσης των προσφύγων σε σωματεία ή συλλόγους που είχαν σαν στόχο τη διατήρηση της μνήμης και των πολιτιστικών στοιχείων των ιδιαίτερων πατρίδων τους. Εκατοντάδες οργανώσεις δημιουργήθηκαν ιδίως τη δεκαετία το 1930 στην Ελλάδα, πολλές από τις οποίες συνεχίζουν να λειτουργούν μέχρι των ημερών μας, εκπροσωπώντας τους ξεριζωμένους πληθυσμούς της Καππαδοκίας, της Ιωνίας, του Πόντου, της Θράκης και της Κωνσταντινούπολης. Παράλληλα με την ανάπτυξη κοινωνικής, φιλανθρωπικής και ψυχαγωγικής δράσης, τα σωματεία των προσφυγικών πληθυσμών ασχολήθηκαν και με μορφωτικά και εθνικά θέματα, δίδοντας σε ορισμένες περιπτώσεις βάρος και στη μελέτη, τεκμηρίωση και δημοσίευση γλωσσικού, λαογραφικού και ιστορικού υλικού των περιοχών της καταγωγής τους.

Μαζί με τα προσφυγικά σωματεία, μέσα από τα συντρίμια της μικρασιατικής τραγωδίας, γεννήθηκε και ένας αποκλειστικά επιστημονικός οργανισμός, το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Η διαφορά του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών από τους εν λόγω συλλόγους έγκειται στην επιστημοσύνη και τις οργανωτικές ικανότητες των ιδρυτών του, του ζεύγους Μέλπωσ Λογοθέτη-Μερλιέ και Οκταβίου Μερλιέ (Octave Merlier), οι οποίοι, με την προτροπή και τη βοήθεια του Γάλλου καθηγητή των ανατολικών γλωσσών στη Σορβόννη Υμπέρ Περνό (Hubert Pernot), δεν περιορίστη-

---

* Εισήγηση κατά την τελετή απονομής τιμητικής διάκρισης προς το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, στο πλαίσιο των εργασιών του συμποσίου, *Καππαδοκία, γη πολιτισμού*, που διοργανώθηκε από την Πανελλήνια Ένωση Καππαδοκικών Σωματείων (ΠΕΚΣ), στο Μέγαρο Παλαιάς Βουλής, την Κυριακή 11 Ιουνίου 2017.

καν στη διάσωση και περισυλλογή της πνευματικής, ιστορικής, μουσικής, λαογραφικής και γλωσσικής ιδιαιτερότητας του ελληνισμού τής καθ' ημάς Ανατολής, αλλά οικοδόμησαν ένα πολυκλαδικό και υψηλών προδιαγραφών επιστημονικό ίδρυμα. Ο πρωτοποριακός αυτός φορέας συνδέθηκε εξ αρχής με τη διεθνή πανεπιστημιακή και επιστημονική κοινότητα και σταδιακά εξελίχθηκε σε ένα από τα κορυφαία ιδρύματα του είδους του που διαδέτει σήμερα η Ελλάδα.

Η πορεία του Κέντρου ξεκινά όταν η μουσικολόγος και λογία Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ, στο πλαίσιο της συνεργασίας της με το Πανεπιστήμιο Παρισίων για την ηχογράφιση ελληνικών δημοτικών τραγουδιών, ίδρυσε το 1930 το «Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο», το οποίο βαθμιαία στράφηκε προς τη διάσωση, τη μελέτη και ανάδειξη του λαογραφικού θησαυρού του μικρασιατικού ελληνισμού. Η στροφή αυτή επισημοποιείται το 1933, όταν, λόγω της συγκομιδής πλούσιου και εξειδικευμένου υλικού με στοιχεία και τεκμήρια σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό των ελληνικών κοινοτήτων της Μικράς Ασίας, η Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ αποφάσισε να συγκροτήσει ειδικό «Αρχείο Μικρασιατικής Λαογραφίας». Με το πέρας του Δεύτερου Παγκόσμιου και του Εμφυλίου Πολέμου το ζεύγος Μερλιέ προχώρησε στη διεύρυνση του θεματικού πεδίου του «Αρχείου Μικρασιατικής Λαογραφίας» δίδοντας πλέον βάρος στην επιστημονική μελέτη της Ιστορίας του μικρασιατικού ελληνισμού, με αποτέλεσμα το Αρχείο να μετονομαστεί το 1949 σε Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών.

Η κατεύθυνση αυτή και ο αποκλειστικός προσανατολισμός προς τα μικρασιατικά πράγματα θα πρέπει να θεωρηθεί, ως έναν βαθμό, φυσική εξέλιξη. Θρακιώτισσα στην καταγωγή από την Ξάνθη, η Μέλπω Λογοθέτη διέμεινε κατά τα παιδικά της χρόνια στην Κωνσταντινούπολη, σπούδασε στο περίφημο Ζάππειο Παρθεναγωγείο και είχε λάβει μαθήματα πιάνου από τη σπουδαία μουσικό Σοφία Σπανούδη. Ως μικρό παιδί στην Πόλη θα πρέπει να ήλθε σε πρώτη άμεση επαφή με τους μικρασιάτες και τον μικρασιατικό πολιτισμό και, κατά συνέπεια, θεωρούσε τη Μικρά Ασία ως «πρώτη Ελλάδα», όπως χαρακτηριστικά την αποκαλούσε.

Ήταν λοιπόν η Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ που αντιλήφθηκε, θα έλεγε κανείς εμπειρικά, τη σημασία της ζωντανής μαρτυρίας των μικρασιατών προσφύγων και απευδύνηκε σε αυτούς, προκειμένου να καταγραφεί η πνευματική κληρονομιά των ελλήνων της Ανατολής. Η χρονική συγκυρία της πρωτοβουλίας αυτής έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς ετέθη σε εφαρμογή λίγα μόνο

χρόνια από τότε που έφυγε και ο τελευταίος Έλληνας από τη μικρασιατική γη, όταν οι εμπειρίες των προσφύγων ήταν νωπές και ζωντανές.

Με τον τρόπο αυτό δημιουργήθηκε ένας πρωτοποριακός επιστημονικός φορέας που είχε ως αντικείμενο τον ουσιαστικά άγνωστο στην Ελλάδα ως τότε ελληνισμό της Μικράς Ασίας. Το ζεύγος Μερλιέ τόλμησε να καταπιαστεί και να φέρει σε πέρας αυτό που δεν διανοήθηκαν να αναλάβουν ούτε η επίσημη Πολιτεία αλλά ούτε και τα μεγάλα επιστημονικά και ερευνητικά κέντρα της χώρας. Στη διαδρομή τους αυτή, το ζεύγος Μερλιέ είχε την ηθική και υλική βοήθεια πεφωτισμένων Ελλήνων της εποχής, όπως της Πηνελόπης Δέλτα, του Μητροπολίτη Τραπεζούντος Χρυσάνθου, του Φίλιππου Δραγούμη, του Αντώνιου Μπενάκη και ως έναν βαθμό την οικονομική στήριξη της κυβέρνησης Βενιζέλου (1928-1932).

Πλαισιωμένη από ομάδα αφοσιωμένων και αξιόλογων συνεργατών και με τη συμπαράσταση του συζύγου της, διευθυντή του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, ελληνιστή και φιλέλληνα Οκτάβιου Μερλιέ, η Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ ξεκίνησε το titάνιο έργο αναζήτησης πληροφορητών στους προσφυγικούς συνοικισμούς όλης της Ελλάδας, συλλέγοντας σπουδαίο υλικό, το οποίο έμελε να αποτελέσει τον κύριο κορμό του μεγαλύτερου αρχείου προφορικής παράδοσης της χώρας. Περίπου 100 Έλληνες επιστήμονες και ερευνητές ασχολήθηκαν από το 1930 έως το 1975 στα διάφορα ειδικά τμήματα του Κέντρου, ήτοι της ιστορίας, γεωγραφίας και χαρτογραφίας, διαλεκτολογίας, λογοτεχνίας, μουσικολογίας, λαϊκής λατρείας και λαογραφίας γενικότερα. Απόρροια αυτής της πολυετούς εργασίας υπήρξε η αποθησαύριση και ταξινόμηση 145.000 σελίδων, όπου καταγράφονται μαρτυρίες προσφύγων στο Αρχείο Προφορικής Παράδοσης, αλλά και επιπλέον σχετικές σημειώσεις των συνεργατών του Κέντρου που αναφέρονται σε βιογραφικά στοιχεία των πληροφορητών καθώς και οδοιπορικά σημειώματα στην ελληνική επαρχία, την Καππαδοκία και τον Πόντο. Για να καταλάβει κανείς το μέγεθος και τον πλούτο του αρχείου, αρκεί να αναφερθεί ότι το συνολικό ταξινομημένο υλικό ξεπερνά τις 300.000 χειρόγραφες και δακτυλογραφημένες σελίδες.

Οι ερευνητές του Κέντρου εντόπισαν 2.163 οικισμούς με ελληνικούς πληθυσμούς, από τους οποίους έγινε δυνατή η μελέτη των 1.375, που βασίζεται σε μαρτυρίες 5.051 προσφύγων. Συγκεντρώθηκαν επίσης χειρόγραφα προσφύγων με προσωπικές μαρτυρίες, πολύτιμο φωτογραφικό υλικό, σπάνιες εκδόσεις, ιδίως σε караμανλίδικη γραφή. Η έγκαιρη ζωντανή καταγραφή και μάλιστα με έγκυρο επιστημονικό τρόπο των διαφόρων γλωσσικών μορφών

του μικρασιατικού ελληνισμού από τους συνεργάτες της Μερλιέ συνιστά τη μεγαλύτερη συμβολή του Κέντρου στη μελέτη των μικρασιατικών ιδιωμάτων.

Εξίσου πλούσια είναι η ηχοθήκη του Κέντρου, που περιλαμβάνει αυθεντικό μουσικό υλικό, προϊόν της φωνογράφησης θρησκευτικής/βυζαντινής και δημοτικής μουσικής από τη Μικρά Ασία και από διάφορες άλλες περιοχές της Ελλάδας, ανυπολόγιστης αξίας και σπουδαιότητας. Στην ηχοθήκη του Κέντρου φυλάσσονται πολύτιμα βιβλία εθνομουσικολογικού περιεχομένου, έγγραφα, μουσικά χειρόγραφα και χειρόγραφες επιστολές του Μητρόπουλου, του Σκαλκώτα κ.ά. Υπάρχουν 639 πρώτες ηχογραφήσεις που έγιναν στην Ελλάδα από τον γαλλικό φωνοληπτικό οίκο «Πατέ», με την επιμέλεια του Ουβέρτου Πενό και του Ελβετού ειδικού της ελληνικής εθνομουσικολογίας Samuel Baud-Bovy, στις οποίες διασώθηκαν οι φωνές κορυφαίων Ελλήνων, μεταξύ των οποίων και εκείνες του Κωστή Παλαμά και του Ελευθερίου Βενιζέλου. Στη δε οργανοθήκη του Κέντρου διατηρούνται 33 σπάνια ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα, όπως και πλούσιο φωτογραφικό υλικό από παλιά και σύγχρονα όργανα, οργανοπαίκτες και πληροφορητές.

Αν ο μουσικολογράφος Δημήτρης Λουκόπουλος ήταν ένας από τους πρώτους πολύτιμους συνεργάτες της Μερλιέ, ο σημερινός προϊστάμενος του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μάρκος Φ. Δραγούμης υπήρξε για δεκαετίες και συνεχίζει να είναι η κινητήριος δύναμη και η ψυχή του ερευνητικού αυτού κέντρου.

Ασφαλώς και πρέπει να αναφερθεί το ιδιωτικό αρχείο του ζεύγους Μερλιέ, ιδίως του Οκτάβιου, μέσα από το οποίο διαφαίνεται η τεράστια συμβολή του στη νεοελληνική λογοτεχνία, τα νεοελληνικά γράμματα και τη νεοελληνική γλώσσα. Οι αλληλογραφίες, οι συλλογές, τα ανέκδοτα έργα, τα συγγράμματα, καλύπτουν μια χρονική περίοδο από τη δεκαετία του 1910 περίπου έως και τη δεκαετία του 1970. Οι μεγίστης επιστημονικής σημασίας μελέτες του Οκτάβιου Μερλιέ για το έργο του Παλαμά, του Σολωμού, του Βαλαωρίτη, του Σικελιανού και ιδίως του Παπαδιαμάντη στεγάζονται στη βιβλιοθήκη του Κέντρου.

Επιστήμονες και ερευνητές από όλο τον κόσμο έχουν σήμερα τη δυνατότητα πρόσβασης στο σύνολο των στοιχείων, τεκμηρίων καθώς και στο πλούσιο αρχειακό και έντυπο υλικό που περιέχει η διεθνούς κύρους βιβλιοθήκη του Κέντρου. Το ζεύγος Μερλιέ είχε πλήρη συνείδηση ότι το προϊόν της προσπάθειάς του αποτελούσε ιδιοκτησία του ελληνικού λαού, γι' αυτό άλλωστε ο Οκτάβιος Μερλιέ αρνήθηκε το 1960 να παραδώσει στον Γάλλο πρέσβη

τα αρχεία του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, που στεγαζόταν στο κτήριο του Γαλλικού Ινστιτούτου, με αποτέλεσμα να απολυθεί τον επόμενο χρόνο από τη θέση του διευθυντή του Ινστιτούτου, το οποίο υπήρξε στην ουσία δημιούργημά του.

Κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1970 ολοκληρώνεται η πρώτη φάση της πορείας του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, καθώς το 1976 απεβίωσε ο Οκτάβιος Μερλιέ και μόλις τρία χρόνια αργότερα η Μέλπω Λογοδέτη-Μερλιέ σε ηλικία 90 ετών. Ήδη από το 1976 τη διεύθυνση του Κέντρου είχε αναλάβει ο φιλόλογος Φώτης Αποστολόπουλος, η τετραετής θητεία του οποίου είχε σαφώς μεταβατικό χαρακτήρα, καθώς το Κέντρο, την περίοδο εκείνη, προσανατολιζόταν στη δημοσιοποίηση του αρχείου του. Μια εξελικτική διαδικασία που σηματοδοτείται με την έκδοση το 1977 τού πρώτου τόμου του επιστημονικού περιοδικού *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών* και του πρώτου τόμου της *Εξόδου*, τον οποίο πρόλαβε να επιμεληθεί και να παραδώσει στο τυπογραφείο ο Φώτης Αποστολόπουλος, λίγο πριν από τον θάνατό του το 1980.

Σημείο καμπής στην πορεία του Κέντρου αποτελεί η ανάληψη της διεύθυνσής του από τον διακεκριμένο καθηγητή Πασχάλη Κιτρομηλίδη το 1980. Ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης, ο οποίος, αφού φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και σπούδασε στα αμερικανικά πανεπιστήμια Γουέσλιαν και Χάρβαρντ απ' όπου έλαβε και το διδακτορικό του στην πολιτική επιστήμη, έχει βαθιές μικρασιατικές ρίζες, καθώς ο πάππος του, Γυμνασιάρχης του ελληνικού Γυμνασίου Πάφου, Πασχάλης Δ. Πασχαλίδης, καταγόταν από το Χουδί της Βιδυνίας. Ο Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης δίδαξε αρχικά στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ και από το 1980 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ενώ διατέλεσε διευθυντής του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών από το 2000 έως το 2011. Έχει ασκήσει τη διεύθυνση του Κέντρου από το 1980 και εξής και από το 1995 είναι γενικός γραμματέας του Συμβουλίου του. Η πολυσχιδής έρευνά του εστιάζεται στην ιστορία της πολιτικής διανόησης, ενώ το κύριο πεδίο ενασχόλησής του είναι η Ιστορία των πολιτικών θεωριών από την αρχαία ελληνική σκέψη μέχρι τον πολιτικό ουμανισμό της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού, ιδίως στον χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Οι θεωρίες του εθνικισμού και της εθνικής και δρασησκευτικής ταυτότητας καθώς και τα διανοητικά και ιδεολογικά ρεύματα του νεότερου Ελληνισμού συνιστούν τα κύρια πεδία του επιστημονικού ενδιαφέροντός του. Σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο, ο Κιτρομηλίδης έχει συγγράψει πολυάριθμες μελέτες και

πονήματα με θέμα τον μικρασιατικό Ελληνισμό, το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την ομογένεια της Κωνσταντινούπολης.

Ως νεαρός προπτυχιακός φοιτητής το 1972 το ενδιαφέρον του για τον Ελληνισμό της Ανατολής αποτυπώνεται σε άρθρο που δημοσίευσε στα *Μικρασιατικά Χρονικά*, με τίτλο «Η συμβολή στη μελέτη της Μικρασιατικής Τραγωδίας: Τεκμήρια της καταστροφής του Ελληνισμού της Βιθυνίας», όπου, πέραν της περιγραφής, μέσα από τα κείμενα δύο επιστολών του 1920, της εξόντωσης μιας πανάρχαιας κοιτίδας του Βιθυνιακού ελληνισμού, δράττεται της ευκαιρίας, προκειμένου να προβεί σε γενικότερη αξιολόγηση αν όχι διατύπωση ενός μελλοντικού στόχου για την ιστορική προσέγγιση των μικρασιατικών δεμάτων. Παρατηρεί, λοιπόν, ότι: «Προβάλλει η ανάγκη μιας ιστορικής σύνθεσης, που με βάση το συγκεντρωμένο πλούσιο υλικό θα επιχειρήσει να αναστηλώσει μια πανοραμική εικόνα των ιστορικών και πολιτιστικών επιτευγμάτων του ελληνισμού της Ανατολής. Η ανάγκη αυτή γίνεται με τον καιρό εθνικά επιτακτικότερη, γιατί μόνο ένα τέτοιο μνημειώδες έργο θα μπορέσει να εξασφαλίσει στη Μικρασιατική παράδοση τη θέση που της αρμόζει στην ιστορική συνείδηση των μεταγενέστερων ελληνικών γενεών, για τις οποίες η Μικρασία σαν πολιτισμός και σαν τραγωδία θα πάψει να είναι συνυφασμένη με εμπειρίες ζωής και θα μεταβληθεί σε ιστορική μνήμη».

Υπό την καθοδήγησή του τα τελευταία 37 έτη, το Κέντρο έχει να επιδείξει πλούσια ποιοτική εκδοτική παραγωγή, που αριθμεί πάνω από 60 τίτλους, ενώ το επιστημονικό του περιοδικό, *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, με πολύτιμα πονήματα και προσεγγίσεις στη μικρασιατική εμπειρία, έχει στο ενεργητικό του 20 τόμους. Παράλληλα, με την πρόσφατη έκδοση του πέμπτου τόμου της *Εξόδου*, ολοκληρώθηκε ένα υψίστης σημασίας ερευνητικό πρόγραμμα, το οποίο αποτυπώνει το σύνολο των απαντήσεων των προσφύγων σε ερωτηματολόγιο, βάσει του οποίου συγκροτήθηκε το μοναδικό Αρχείο Πληροφορικής Παράδοσης του Κέντρου. Μπορούμε να πούμε ότι μέσα από το εκδοτικό του έργο το Κέντρο ανήγαγε τη Μικρασιολογία σε έγκυρο αντικείμενο της πολιτικής και κοινωνικής προβληματικής της σύγχρονης ιστοριογραφίας, πρωτοστατώντας, ως δυναμικός ερευνητικός πυρήνας, στον επιστημονικό διάλογο σε διεθνές επίπεδο.

Άλλωστε, εξ αρχής το Κέντρο συνδέθηκε με τη διεθνή πανεπιστημιακή και επιστημονική κοινότητα, καθώς το ζεύγος Μερλίε είχε εξασφαλίσει συνεργασία με ξένους επιστήμονες από το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Ελβετία, την Αγγλία αλλά και την Τουρκία. Ο Βρετανός ελληνιστής, πρωτοπόρος της

μελέτης του μικρασιατικού ελληνισμού, R.M. Dawkins και ο Henri Grégoire υπήρξαν ενθουσιώδεις υποστηρικτές και πρόθυμοι σύμβουλοι στην προσπάθεια της Μέλπως Λογοθέτη-Μερλιέ να οικοδομήσει το έργο του Κέντρου. Σήμερα, η συνεργασία με ξένα ερευνητικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα έχει φθάσει σε τέτοιο επίπεδο, που το Κέντρο να απολαμβάνει παγκόσμια αναγνωσιμότητα και επιστημονικό κύρος.

Και μια προσωπική νότα. Είχα την ευκαιρία να παρακολουθήσω την ανοδική πορεία του Κέντρου από το 1980, πριν ακόμα εγκατασταθεί μόνιμα, το 1982, στο σπουδαίο μνημείο της νεοκλασικής Αθήνας στην οδό Κυδαθηναίων στην Πλάκα. Ήταν η εποχή που μόλις είχα λάβει το διδακτορικό μου από το King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, η θεματική του οποίου σχετικά με την ελληνική μειονότητα της Κωνσταντινούπολης και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις εντάσσεται στη σφαίρα της θεματικής έρευνας του Κέντρου και, κατά συνέπεια, ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης προώθησε την έκδοσή του το 1983 και την επανέκδοση του 1991. Αλλά και στο *Δελτίο Μικρασιατικών Σπουδών* φιλοξενήθηκαν διάφορα άρθρα μου, όπως «Η απόπειρα δημιουργίας τουρκορθόδοξης Εκκλησίας στην Καππαδοκία», το 1983, που στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε προφορικές και χειρόγραφες μαρτυρίες Καππαδόκων του Αρχείου του Κέντρου. Ίσως ακόμα ευρύτερης σημασίας είναι άρθρο που συγγράψαμε στα αγγλικά από κοινού με τον Πασχάλη Κιτρομηλίδη, με θέμα «Εθνική επιβίωση, εθνικισμός και αναγκαστική μετανάστευση. Η ιστορική δημογραφία της ελληνικής κοινότητας της Μικράς Ασίας στο τέλος της οθωμανικής εποχής», το οποίο εμφανίστηκε στον πέμπτο τόμο του *Δελτίου* το 1984-1985. Σε αυτήν τη μελέτη γίνεται σύγκριση των στοιχείων της απογραφής του μικρασιατικού πληθυσμού που διενέργησε το Οικουμενικό Πατριαρχείο σε συνεργασία με τις ελληνικές προξενικές αρχές στην οθωμανική αυτοκρατορία το 1910-1912, με εκείνα του προσφυγικού πληθυσμού της Ελλάδος στην απογραφή του 1928, προκειμένου να καταγραφεί με ακριβή στατιστικά στοιχεία το μέγεθος της εθνικής κάθαρσης που υπέστη ο ελληνορθόδοξος πληθυσμός της κατά τη δεκαετία 1912-1922.

Σχετικά με τις εκδόσεις του Κέντρου για θέματα της Ιστορίας του ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης, αξίζει να γίνει ειδική μνεία στο βιβλίο *Τα Σεπτεμβριανά* του Χριστόφορου Χρηστίδη, όπου παρατίθεται η λεπτομερής έκθεσή του για τα ανθελληνικά γεγονότα του Σεπτεμβρίου 1955 στην Πόλη και στη Σμύρνη. Το πλούσιο αρχείο και βιβλιοθήκη του Πολίτη δικηγόρου και συγγραφέα Χριστόφορου Χρηστίδη στεγάζεται σήμερα στο Κέντρο, του

οποίου υποδιευθυντής από το 2002 είναι ο ιστορικός δρ Σταύρος Θ. Ανεστίδης, επίσης γέννημα θρέμμα της Κωνσταντινούπολης.

Συγχαίρω την Πανελλήνια Ένωση Καππαδοκικών Σωματείων που διοργάνωσε την τελετή τιμητικής διάκρισης του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, στο πλαίσιο του επιστημονικού συνεδρίου «Καππαδοκία, γη πολιτισμού», και ευχαριστώ τους διοργανωτές που με επέλεξαν για να παρουσιάσω το βαρυσήμαντο έργο του. Αυτή η τιμητική διάκριση αποδίδει πρωτίστως την επιβεβλημένη επιβράβευση στον πνευματικό μόχθο, στον ζήλο, στη δημιουργικότητα και στις δυσίες του διευθυντή και της επιστημονικής ομάδας του. Σε ένα βαθύτερο επίπεδο αποτελεί αυτή η βράβευση επιβεβαίωση ότι το έργο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών χρήζει εξάπαντος της αρμόζουσας κρατικής μέριμνας, ακόμη και στη σημερινή οικονομική συγκυρία της χώρας μας, για να μπορέσει να συνεχίσει απρόσκοπτα το ανεκτίμητο έργο του.

Η "ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΠΙΤΑΔΟΚΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ"

Τιμὰ

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΡΑΩΝ

για την πολυετή δράση και συμβολή του στη διαφύλαξη
της συλλογικής μνήμης και τη μελέτη της ιστορίας
του Μικρασιατικού Ελληνισμού

Β' Διεθνές Επιστημονικό Συμπόσιο
«Κατπαδοκία, γη πολιτισμού»

Εν Αθήναις, Ιούνιος 2017
Μέγαρο Παιδαγ. Βουλής

Το Διοικητικό Συμβούλιο
